

**ÇEK KANUNU'NDA YAPILAN SON DÜZENLEMELER İŞİĞİNDA KARŞILIKSIZ
ÇEK SORUNUNA BİR ÇÖZÜM OLARAK KARŞILIKLI SİGORTA VE
TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMASI**

*MUTUAL INSURANCE AS A SOLUTION TO BAD CHECK PROBLEM AND ITS APPLICATION IN TURKEY
IN THE LIGHT OF RECENT AMENDMENTS TO THE CHECK LAW*

Hakemli Makale

Eda KURT *

Ömer Adil ATASOY**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	114
I. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDESİ SORUNUNU ÇÖZMEK İÇİN GETİRİLEN DÜZENLEMELER VE YAPILAN KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ	116
A. GENEL OLARAK.....	116
B. ETKİN İHLAL VE İÇ PİYASAYA ETKİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ	117
C. KAMU GÜVENİNİN KORUNMASI AÇISINDAN ÖNEMİ.....	118
II. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİN OLASI NEDENLERİ.....	119
A. GENEL OLARAK.....	119
B. BORCA AYKIRILIK VE ETKİN İHLAL.....	120
C. BORCUN ÖDENMESİNDE OBJEKTİF VE SÜBJEKTİF İMKÂNSIZLIK HALİ.....	121

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1096530

Makalenin Geliş Tarihi: 31.03.2022

Makalenin Kabul Tarihi: 31.10.2022

* Av. İstanbul Barosu.

E-posta: eds_kurt@hotmail.com

ORCID: 000-0001-7230-1440

** Prof. Dr. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı. Adalet Meslek Yüksek Okulu Müdürü.

E-posta: omeratasoy@aydin.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8203-050x

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

III. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNDE BANKALARIN SORUMLULUĞU VE BU SORUMLULUĞUN DAYANAĞI.....	122
A. ÇEK ANLAŞMASI VE HUKUKİ NİTELİĞİ.....	122
B. BANKALARIN SORUMLULUĞUNUN DAYANAĞI.....	122
IV. KARŞILIKSIZ ÇEK SORUNUNA ALTERNATİF BİR ÇÖZÜM OLARAK SİGORTA HUKUKUNUN SUNDUĞU İMKANLAR.....	124
A. GENEL OLARAK.....	124
B. BİR ZARAR SİGORTASI OLARAK SORUMLULUK SİGORTASI.....	124
1. Ahlaki Risk Kavramı ve Önlenmesi	126
A. ÇEKİN KARŞILIKSIZ KALMASINI ÖNLEMeye YÖNELİK OLARAK UYGULANABİLECEK SİGORTA TÜRLERİ	127
1. Ticari Kredi Sigortası Uygulamaları	127
2. Katılım Sigorta Şirketleri ve Kooperatifleri	128
3. Türkiye’de Katılım Sigortası Uygulaması ile İlgili Düzenlemeler	130
4. Karşılıklı Sigorta Kavramı ve Türk Hukuku’ndaki Yeri	134
a. Genel Olarak	134
b. Karşılıklı Sigorta Kolu Olarak Katılım Sigortacılığı ve Sigorta Kooperatifçiliği Uygulamaları ..	135
SONUÇ.....	136
KAYNAKÇA.....	137

ÖZ

Dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını ülkemiz ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz durumun *ekonomik idare hukuku* kapsamında iyileştirilmesi için pek çok düzenleme yapılmıştır. İlk olarak 7226 sayılı Torba Yasa’nın 49. Maddesi ile Çek Kanunu’na geçici 5. Madde eklenmiş ve bununla cezaların infazı öngörülen sürelerde çek bedelinin on da birinin ödenmesi şartıyla durdurulmuştur.

Nihayet 7333 sayılı Torba Kanun, 28.07.2021 tarihinde kabul edilmiş ve 31551 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Torba Yasanın 17. Maddesi ile çek bedelinin on da birinin ödenmesi için öngörülen süre 30.06.2022 tarihine kadar uzatılmıştır. Torba Kanunun 17. Maddesine göre infaz erteleme, 30.04.2021 tarihine kadar işlenen suçları kapsamaktadır ki bu infaz etelemesinden yararlanacakların kapsamını önceki düzenlemeye göre genişletmiş durumdadır.

Ark arkaya yapılan bu infaz ertelemeleri ve bunların kapsamının genişletilmesi, soruna kısa vadede ve salt borçlu tarafın mağduriyetini giderir nitelikte geçici bir çözüm getirmektedir. Tüm tarafların mağduriyetlerini gideren uzun vadede kalıcı bir çözüm halihazırda sunulabilmiş değildir.

Araştırma ve yayın etiğine uyularak hazırlanan bu çalışmanın konusu alternatif bir çözüm yolu olarak Sigorta Hukuku’nun özellikle de *karşılıklı sigorta* türünün nasıl bir çözüm sunabileceği ve mevcut sigorta sistemi

içerisinde nasıl bir yöntem izlenebileceği olacaktır. Ayrıca elektronik çek sisteminin sorunun çözümünde etkili olup olmayacağı üzerinde de kısaca durulacaktır.

Çalışmada ilk olarak karşılıksız çek keşidesinin altında yatan temel etkenler araştırılmış ve güncel veriler ışığında bir değerlendirme yapılmıştır. Ardından karşılıklı sigorta kavramı ve Türkiye'deki örnekleri *Katılım Sigortacılığı* incelenmiş, çek bedelinin sigortalanmasının piyasaya olası etkileri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çekte vade sorunu, çek anlaşması, etkin ihlal, karşılıklı sigorta, ahlaki risk.

ABSTRACT

The Covid-19 epidemic, which has taken the world under its influence, has also negatively affected our country's economy. Many regulations have been made to improve this negative situation within the scope of economic administrative law. First of all, with the 49th Article of the Omnibus Law No. 7226, a temporary Article 5 was added to the Check Law and the execution of the penalties was stopped on the condition that one tenth of the check value is paid within the stipulated periods.

Finally, the Omnibus Law No. 7333 was accepted on 28.07.2021 and entered into force after being published in the Official Gazette No. 31551. The period stipulated for the payment of one tenth of the check value by Article 17 of this Bag Law has been extended until 30.06.2022. According to Article 17 of the Omnibus Law, the postponement of execution covers the crimes committed until 30.04.2021, which has expanded the scope of those who will benefit from the execution delay compared to the previous regulation.

These successive postponements of execution and the expansion of their scope bring a solution to the problem in the short term and only in a way that eliminates the grievances of the debtor party, and it seems that a long-term solution that eliminates the grievances of all parties has not yet been presented.

The subject of the study will be how Insurance Law can offer a solution as an alternative solution and what kind of method can be followed within the current insurance system. In addition, it will be briefly discussed whether the electronic check system will be effective in solving the problem.

In the study, firstly, the main factors underlying bad check drawing were investigated and an evaluation was made in the light of current data. Then, the concept of mutual insurance and its examples in Turkey are examined, and the possible negative effects of insurance of check value on the market are discussed.

Keywords: Check maturity problem, check agreement, effective breach, mutual insurance, moral risk.

GİRİŞ

Sigorta uygulamasının ilk örneklerinin İtalya'da 14. yüzyılda, denizcilik faaliyetlerinden kaynaklanan risklerin önlenmesi için sabit prime dayalı sigorta uygulamaları olarak ortaya

çıktığı bilinmektedir¹. 17. Yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen iki önemli olay sigorta uygulamalarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bunlardan ilki, Pascal'ın “*Tesadüfün Geometrisi*” adlı çalışması ile başlayıp hız kazanan *istatistik yöntem ve tekniğin*, sigortacılık uygulamalarında kullanılmaya başlanmasıdır. İkinci ve bizce daha etkili olan olay ise 2 Eylül 1666 tarihinde Londra’da meydana gelip dört gün süren ve 13.000 ev ile hemen hemen 100 kilisenin yanmasına yol açan *Büyük Londra Yangını* olarak adlandırılan yangındır².

Osmanlı’da sigortacılığın ilk örneklerine, *Ahilik* teşkilatında, üyelerin risklere karşı korunması için oluşturulan yardım sandıkları uygulamasında rastlanmaktadır³. 1850 tarihli *Ticaret Kanunname-i Hümayun* ve 1863 tarihli *Ticaret-i Bahriye Kanunnamesi*’nde sigortacılıkla ilgili hükümler yer almıştır. İlk sigorta şirketleri ise 1872 yılında İngilizler tarafından kurulan *Sun, Northern* ve *North British* şirketleri olmuştur⁴. Osmanlı’da ilk Türk Sigorta Şirketi 1893 yılında “*Osmanlı Umum Şirketi*” adıyla kurulmuştur.

Avrupa’da sigortacılık alanında kat edilen ilerlemeler Osmanlı Devleti’nde sağlanamamıştır. Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan yangın olaylarının yol açtığı yıkımlar sigortaya karşı takınılan önyargıyı kırmıştır. 1870 yılında İstanbul Beyoğlu’nda çıkan ve “*Pera Yangını Olayı*” olarak anılan yangında pek çok iş yeri, ev ve ibadethanenin hasara uğraması, sigorta bilincinin yaygınlaşmasında ve sektörün ilerlemesinde dönüm noktası olmuştur⁵.

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte sigorta uygulamalarına getirilen ilk düzenleme, sigorta poliçelerinin Türkçe yazılması zorunluluğu olmuştur⁶. Sigorta sözleşmelerinde yabancı kelimelere yer verilemeyeceği yürürlükteki 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun 11/f.5 maddesinde de açıkça düzenlenmiştir. 1927 yılında “*Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakebesi Hakkında Kanun*” ile sigorta şirketlerinin denetlenmesi sağlanmıştır.

¹ YAZICIOLU, Emine / ÖĞÜZ Zehra Şeker, **Sigorta Hukuku**, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, s.1, İstanbul, Nisan 2019.

² ŞAHİN, Mervan, İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finans Ana Bilim Dalı, “İslami Bir Sigorta Deneyimi Olarak Tekafül”, **IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi- Bildiriler Kitabı IV**, (s. 349-358).

³ DEMİRCİ, Serdar, “Sigorta Kooperatifçiliği: Türkiye Uygulaması”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi**, Yıl:2018, Cilt:9, Sayı: 1, (s. 389-418), s.3.

⁴ HADİN Öner M., “Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği Perspektifinde İslami Sigortacılığın Gelişimi”, **Yükselen Ekonomiler ve Politika Dergisi**, Yıl:2018, Cilt:3, Sayı:1, (s.59-71), s.62.

⁵ YILDIRIM, Ferhat, “Sigorta Tarihine Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Kısa Bir Bakış”, **III. Ulusal Meslek Yüksek Okulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi (28-30 Nisan 2016)**, (s. 210-222).

⁶ YILDIRIM, 2016, s.210-222.

Sigorta Hukuku öğretisinde *Sosyal Sigorta Hukuku* ve *Özel Sigorta Hukuku* olmak üzere ikili bir ayırım yapılmaktadır⁷. Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında⁸ belirttiği üzere, çekin *kamu güvenini haiz* bir senet olmasından ötürü, kamu güveni ve ticaret hayatındaki güven kavramlarının, *Ekonomik İdare Hukuku* kapsamında devlet erkince korunması ve tesisi, zorunlu olarak sigorta işleminin kamusal ve sosyal olma karakterini ortaya çıkarmaktadır⁹. Bilindiği üzere Sosyal Sigorta Hukuku'nda *sigortalı* olmak zorunludur. Bu durum, kamu güvenini gözetmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda, çek karşılığının özellikle karşılıklı sigorta uygulamaları ile güvence altına alınmasını ve bunun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından düzenlenecek bir yasa ile zorunlu kılınması gerektiğini açıklamaya çalışacağız.

Sigorta uygulamalarının temelde görevi, gelecekte meydana gelmesi olası rizikolar ve bunların neden olacağı zararlara karşı korunma sağlamaktır. Dolayısıyla ticaret hayatında *zarar sigortalı* başlığı altında, alacak ve borçların sigortalanması, ticaret hayatının sürdürülebilirliği açısından oldukça önem arz etmektedir. Bir *ödeme aracı* olan ancak mevcut yasal değişikliklerle *vadeli çek uygulamaları ile kredi aracı* niteliği kazanan çekte, çek karşılığının sigorta edilmek suretiyle güvenceye alınması önemli bir gelişme olacaktır. Ayrıca geleneksel sigorta uygulamalarından farklı olarak *karşılıklılık esasının* benimsendiği *karşılıklı sigorta kooperatifçiliği yolu* ile kurulacak bir *çek teminat sisteminin* çek hukukuna daha uygun olduğunu düşünmekteyiz.

Sorunun çözümünde alternatif bir yol olarak Sigorta Hukuku'ndan, özellikle karşılıklı sigorta kolu olarak Katılım Sigortacılığı ve Sigorta Kooperatifçiliğinden yararlanmak, üzerinde durulması gereken bir husus olarak görünmektedir.

I. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDESİ SORUNUNU ÇÖZMEK İÇİN GETİRİLEN DÜZENLEMELER VE YAPILAN KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ

A. Genel Olarak

⁷ AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet, **Sigorta Hukuku Ders Kitabı**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş Dördüncü Baskı, 2020, s.2.

⁸ AYM 2016/1941 E , 2017/131 K.

⁹ Ekonomik İdare Hukuku kavramı için bkz.; GÜVEYİ, Nazmiye, “Anglo Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XXI. Sayı: 1, 2017, (s.83-122), s.110.

Devletin kamu otoritesi olarak ekonomiye müdahalesi, ekonomik idare hukuku açısından mümkün ve hatta çoğu zaman kaçınılmaz olabilmektedir. Bu sebeple kamu otoritesi bir ödeme aracı olan çekle ilgili pek çok defa kanun değişikliği yapmış ve çekte duyulan güvenin korunmasını sağlamaya çalışmıştır. Hatırlanacağı üzere 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6728 sayılı yasa ile 5941 sayılı Çek Kanunu değiştirilmiş ve *çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebep olmak* eylemi yeniden suç olarak tanımlanmış ve bu pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yeni düzenlemeye göre, bu suça istinaden açılan davaların İcra Mahkemesi'nde görüleceği ve İİK'da düzenlenen yargılama usulünün uygulanacağına hükmedilmiştir (5942 sayılı ÇekK m. 5).

Covid-19 salgınının yarattığı mücbir sebep nedeniyle 7226 sayılı Torba Yasa'nın geçici 1. maddesi ile çeklere ilişkin ibraz süreleri 30 Nisan 2020 tarihine kadar durdurulmuş ve bu süreler içinde bankaya çekin ibrazı hukuken geçersiz kılınmıştır¹⁰. Ancak bu yasal düzenlemeye rağmen, bu süre içinde bankalara ibraz edilen ve karşılıksızdır işlemi yapılan çekler mevcuttur. Bu çeklerin hukuki durumunun tartışmalı hale geldiği doktrinde de belirtilmiştir¹¹. Ayrıca 7226 sayılı Torba Yasanın 49. Maddesi ile 30.04.2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından bir infaz ertelemesi getirilmiştir. Bu ertelemeye ilişkin düzenlemeler 7333 sayılı Torba yasanın 17. Maddesi ile 30.04.2021 tarihine kadar işlenen suçları kapsayacak şekilde genişletilmiş ve ödeme için öngörülen süre de 30.06.2022 tarihine kadar uzatılmıştır.

B. Etkin İhlal ve İç Piyasaya Etkisi Açısından Önemi

Çekin karşılıksız çıkması özellikle iç piyasada zincirleme mağduriyetlere yol açabilmektedir. Örneğin; borçlusundan aldığı çekte güvenerek üçüncü kişi ile herhangi bir borçlar hukuku sözleşmesi imzalayan alacaklı, çekin vadede karşılıksız çıkması üzerine üçüncü kişi ile akdettiği sözleşmede ifadan kaçınmaya yönelebilecektir. Hukuksal ifade ile *etkin ihlal*

¹⁰ 31114 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bu süre 15 Haziran 2020 tarihine kadar uzatılmıştır.

¹¹ PASLI, Ali, *Covid-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Sürerken Çek İbrazı Mümkün müdür?*, *Ticaret Kanunu.Net*, (Hakemsiz Dergi), 2020, Cilt:1, s.s:1, <http://www.ticaretkanunu.net/ali-pasli-covid-19-salgininin-cek-hukukuna-etkisi-guncel-kosullar-surerken-cek-ibrazi-mumkun-mudur/>, (erişim tarihi: 12.04.2020); AKKIR, Adem/ DÖNMEZ Emre, *Covid-19 Virüsünün Çekte İbraz Sürelerine İlişkin Mücbir Sebep Etkisi*, <https://www.mondaq.com/turkey/litigation-contracts-and-force-majeure/921208/covid-19-virsnn-ekte-304braz-srelerine-304li351kin-mcbir-sebep-etkisi>, (erişim tarihi: 05.06.2020).

olarak görülebilecek bu hal, iç piyasadaki ödeme dengelerini ve ticari akışı olumsuz yönde etkileyebilecektir¹².

Çekin karşılıksız çıkması, özellikle ülkemiz ticaretinin önemli bir unsuru olan, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler* üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.16.04.2020 tarihinde TOBB öncülüğünde çevrimiçi olarak yapılan *Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri*'nde de açıklanan bir örneğe göre, bir ticaret şirketi %5 kar marjı ile yüz bin TL bir alacağını vadesinde tahsil edemediğinde, aynı kar marjı ile bu parayı geri kazanmak için iki milyon TL bedelli satış yapmak zorundadır¹³. Bu da piyasada ilk alışverişin yirmi katı yeni riskler alınmasını gerektirecektir. Yukarıda anılan güncel kanun değişikliği ile toplamda 13 milyar TL değerinde ve 180 bin adet çek erteleme kapsamına girmiştir. Borcu ertelenen çek borçlularının mağduriyeti geçici olarak giderilmiş (ötelenmiş) olsa da çek alacaklıları için aynı şeyi söylemek mümkün görünmemektedir.

C. Kamu Güveninin Korunması Açısından Önemi

Yukarıda da ifade edildiği üzere karşılıksız çek sorununu çözmek için pek çok defa kanun değişikliği yapılmış ve çeke duyulan güven korunmak istenmiştir. Temel olarak çeke duyulan güven doğrudan kamu güveni ile ilgilidir ve ekonomik hayatın devamlılığı ve istikrar açısından bu güvenin korunması gerekmektedir¹⁴. 2000 ve 2001 yıllarında küresel çapta ekonomiyi etkileyen ekonomik krizin nedenleri araştırılırken en çok ortaya konan ve tartışılan kavram “güven eksikliği” olmuştur¹⁵.

Ekonomistler, makroekonominin işleyişinde ve gelişmesinde *sosyal sermaye* olarak adlandırılan ve aralarında kan bağı, etnik kimlik veya cemaat bağı bulunmayan insanlar arasındaki karmaşık, değişken ve şekilsiz güven esasına dayalı ekonomik ilişki ağlarının son derece önemli etkisi olduğunu savunmaktadırlar¹⁶.

¹² Etkin ihlal ile ilgili detaylı bilgi için bkz. SANLI, Kerem C., “Borca Aykırı Davranış Ekonomik Açısından Etkin Olabilir mi? Türk Hukuku Açısından Bir Değerlendirme”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Yıl:2014, Cilt:30, Sayı:3, (s.95-173).

¹³ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), *Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri*, <https://tobb.org.tr/Sayfalar/20200409-alacak-sigortasi.php>, (erişim tarihi: 16 Nisan 2020).

¹⁴ Kamu güveninin temininde ekonomi ve hukuk arasındaki ilişki hakkında detaylı bilgi için bkz. GÜVEYİ, Nazmiye, “Anglo Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2017, Cilt: 21, Sayı:1, (s.83-122), s.88 vd.

¹⁵ ÖZSAĞIR, Arif, “Ekonomide Güven Faktörü”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2007, Cilt:6 Sayı:20, (s.46-62), s.47 vd.

¹⁶ ÖZSAĞIR, 2007, s.49 vd.

Yukarıda izah edilen nedenlerden ötürü, karşılıksız çek çekme sorunu, çekin kamu güvenini haiz bir belge olması sebebiyle ekonomik istikrara ve *kamu güvenine*¹⁷ zarar vermektedir. Bu sebeple kamu otoritesinin sorunu çözme noktasında *Sigorta Hukuku* öğretisinden yararlanmak suretiyle irade ortaya koyması özellikle Covid-19 salgının yarattığı salgın sürecinde de görüldüğü üzere ciddi anlamda gereklilik arz etmektedir.

Kural olarak isteğe bağlı olan sigortanın yaptırılmasında, tıpkı sosyal sigortalarda olduğu gibi toplum ve kamu yararı gereği, zorunlu tutulmasının kaçınılmaz olduğu haller mevcuttur. Çek Hukuku'nda, çek bedelinin teminat altına alınmasının, Anayasa Mahkemesi'nin de kabul ettiği üzere, çekin kamu güvenine dayalı bir kambiyo senedi olması nedeniyle, üstün bir kamu yararı taşıdığını düşünmekteyiz. Benzer şekilde; *Türk Ceza Kanunu* m.210/f.1 hükmünde, “özel belgede sahtecilik suçunun konusunun emre veya hamiline yazılı kambiyo senedi... olması halinde *resmî belgede sahtecilik* suçuna ilişkin hükümler uygulanır.” Denmektedir. Bu hüküm ile kamu güvenini haiz ve resmi bir belge olarak çekin “güven fonksiyonu” açısından önemi vurgulanmaktadır.

Ticaret hayatının güvenceye alınması zorunluluğu, temelde kamu yararının bir sonucudur. Bu sebeplerle çekle ödemelerin güvence altına alınması ve çek hamillerinin korunması açısından, çek bedelinin karşılıksız kalma riskine karşı sigorta ile garanti altına alınmasının kanunen zorunlu tutulması gerektiğini düşünmekteyiz.

II. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİN OLASI NEDENLERİ

A. Genel Olarak

Bir ödeme aracı olan çekin, üzerinde yazılı bulunan ödeme tarihinde ibrazında karşılığının bulunacağına duyulan güven, temelde çek alacaklısının taşıdığı bir rizikodur. Bu riskin temelinde ise çekin bir ödeme aracı olmasından ziyade bir vade aracı olarak kullanılması yatmaktadır. Çek her ne kadar bir ödeme aracı olsa da uzun yıllar ticari örf -adet haline geldiği üzere vade aracı olarak kullanılagelmiştir. Kanun koyucu tacirler arasındaki bu centilmenlik anlaşmasına kanuni dayanak sağlayarak, Çek Kanunu'nun geçici 3. Maddesi ile ileri tarihli bir çekin yasal olarak takibe konabilmesi için *üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre*

¹⁷ Çekin kamu güvenine haiz bir belge olduğuna dair detaylı bilgi için bkz. SOYER, Güleç S., **Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu**, Yeni Çek Kanunu Hükümlerine Göre Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s.291; ayrıca bkz., AYM 21.11.2002, 2001/408 Esas, 2002/191 Karar, RG. 02.10.2003.

kanuni ibraz süresi içerisinde... şartını getirmiştir. Buna göre üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekler açısından ibraz geçersiz olacaktır. Bu düzenleme her ne kadar geçici maddeyle ve geçici olarak getirilen bir düzenleme olsa da her yıl uzatıldığı bilinmektedir. Son olarak 31.12.2020 tarihli ve 31351 sayılı (5.mükerrer) Resmi Gazetede yayımlanan, *7262 Sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlemesine İlişkin Kanun*' un 26. Maddesi ile Çek Kanununun geçici 3. Maddesinin 5. Fıkrasında yer alan "31.12.2020" ibaresi "31.12.2021" olarak değiştirilmiştir. Yeni bir uzatmanın olası olduğu düşünülebilir.

B. Borca Aykırılık ve Etkin İhlal

Bilindiği üzere karşılıksız çek sorununu çözebilmek adına karşılıksız çek keşide edilmesi fiili, kanun koyucu tarafından, 15.07.2016 tarih ve 6728 sayılı Torba Kanun ile adli para cezasını gerektiren bir suç olarak tanzim edilmiş ve sorunun temeli Ceza Hukuku ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Ancak karşılıksız çek keşidesi sorunu özellikle Covid-19 salgını sürecinin de göstermiş olduğu üzere temelinde borca aykırılık barındıran bir sorundur. Zira fiilin suç olarak tanziminden sonra karşılıksız çek keşidesinde istatistiklere bakıldığında görüleceği üzere bir azalma olmamış, hatta günden güne artış yaşanmıştır¹⁸. Bu da sorunun temelinde borca aykırılık olduğu iddiamızı desteklemektedir. Temeli borca aykırı davranışa dayanan bir sorunu Ceza Hukuku normlarıyla çözmek mümkün değildir ve görüldüğü üzere daha da büyük sorunlara ve mağduriyetlere yol açmaktadır.

Vadesinde alacağına kavuşamayan bir çek alacaklısının aynı karı yakalayabilmek için 20 kat fazla risk alması gerekeceği örneğine yukarıda değinmiştik. Ayrıca borca aykırı davranışın, bir çek alacaklısının borcu için ve vadesinde çekten doğan alacağına kavuşamaması sebebiyle gerçekleştiğini düşündüğümüzde, bu aykırılık ekonomik açıdan etkin olabilecektir ki bu da çek alacaklısı açısından ödememede haklı bir durum yaratmış olacağından iç piyasada ödeme dengelerini olumsuz şekilde etkileyebilecektir. Bu örnekte çek alacaklısının borçlusu, en başta çek lehtarının vadede çek bedelini buldurulmamasından kaynaklanan riski üstlenmiş görünmektedir. Bunun piyasada zincirleme mağduriyetlere yol açacağı düşünüldüğünde piyasa ekonomisini koruma noktasında, borca aykırılığın daha en baştan önlenmesi gerekmektedir.

¹⁸ Bkz. Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Çek Bilgileri Ekim 2019, ayrıca Haziran 2019 dönemindeki durum için bkz. (<https://www.riskmerkezi.org.tr> (erişim tarihi: 19.08.2021); Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi, Şubat 2020; https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2210/Cek_Bilgileri_-_Subat_2020.pdf , (erişim tarihi: 19.08.2021).

Eylem bir kez gerçekleştikten sonra verilen cezaların eylemin piyasadaki dengeler üzerine etkilerine bir yararı olmadığı görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi 2001/408 Esas, 2002/161 Karar ve 21.11.2002 tarihli kararında özetle, çek ilişkisinin temelinde her zaman bir sözleşme ilişkisi bulunmak zorunda olmadığını ve temelde bir sözleşme ilişkisi bulunan durumlarda ise çekte bu ilişkiden bağımsız ve sözleşme olarak nitelendirilemeyecek bir kambiyo taahhüdü olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca kararda, çekin karşılıksız olduğunun bilinmesine rağmen çek keşide edilmesinin borcun yerine getirilmemesi kapsamında sayılmayacağı görüşüne yer vermiştir. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Çek her ne kadar bir ödeme taahhüdü olsa da temelinde bir borç ilişkisi bulunmaktadır¹⁹. Sözleşmeden doğan yükümlülükler içinde borçlar da yer almaktadır. Bilindiği üzere Çek Kanunu'nda yapılan değişikliklerle çekte, vadeye bağlı ödeme aracı vasfı verilmiştir. Dolayısıyla ödeme ancak ileri tarihli olarak yapılan düzenleme tarihinde yani, vade gününde ibrazında mümkün olacaktır. Bu halde çekin karşılığının bulunup bulunmadığının vadeden ve ibrazdan öncesi bilinmesi mümkün değildir. Bu sebeple Anayasa Mahkemesi'nin bu görüşü gerçekçi bir temele dayanmamaktadır²⁰. Ayrıca çek her ne kadar bir ödeme aracı ve taahhüdü olsa da doktrinde de kabul edildiği üzere vadeye ilişkin değişikliklerle birlikte çek, esas olarak *kaydi para* niteliğini kazanmış görünmektedir²¹. Bu durum, çekte kabul yasağının geri planında yatan TCMB'nın banknot ihracına ilişkin inhisar hakkının korunması düşüncesiyle çelişen bir durum yaratmaktadır diyebiliriz.

C. Borcun Ödenmesinde Objektif ve Sübjektif İmkânsızlık Hali

Ülkemizde yaşanan ekonomik krizlerin geçmişi incelendiğinde borca aykırılıkta *objektif imkânsızlık* kavramı gündeme gelmektedir²². Covid-19 salgını döneminde karşılığı bulundurulamayan çekler açısından, borca aykırı davranış, çek borçlularının mücbir sebebe bağlı objektif imkânsızlık haline dayanmaktadır. Zira yukarıda anılan ve sürekli tekrarlanan

¹⁹ AYM 21.22.2002 tarih ve 2001/408 Esas, 2002/161 Karar sayılı kararında Haşim KILIÇ'ın karşı oy yazısı.

²⁰ Benzer yönde bkz., ÇETİNTİRK, Ekrem / YILDIRIM, Zeki, "İbraz edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu", **Türkiye Bankalar Birliği Dergisi**, Cilt:25 Sayı:103, (s.27-84), s.44 vd.

²¹ KENDİGELEN, Abuzer / KIRCA, İsmail, **Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Hukuku**, 1. Bası, İstanbul 2019, s.273 vd.

²² İfa engelleri ve imkânsızlık ile ilgili detaylı bilgi için bkz., KARA KILIÇARSLAN Seda, "Sübjektif İmkânsızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi", **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt:14, Sayı:150, (s.306-320).

infaz ertelemeleri de esasında bu gerçeğin kabulü noktasında bir kamusal refleks özelliği göstermektedir.

Kriz dönemleri haricinde borca aykırı davranış kural olarak, kişinin likitide riski, piyasa riski, kredi riski veyahut da yasal riskler grubunda yer alan ve sübjektif imkânsızlık diyebileceğimiz bir riskin gerçekleşmesi sonucu meydana gelmektedir²³. Sübjektif imkânsızlık nedeniyle meydana gelen borca aykırı davranışın ceza normlarıyla önlenmesi bizce mümkün görünmemektedir ki aslında yukarıda alıntılanan istatistikler de bu düşüncemizi desteklemektedir. Ödemede borca aykırı davranışın önüne geçilebilmesinin tek yolu likitide teminidir ve bunun da ancak önceden ve bu riske hasredilmiş bir fon yolu ile gerçekleştirilmesi mümkündür.

III. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNDE BANKALARIN SORUMLULUĞU VE BU SORUMLULUĞUN DAYANAĞI

A. Çek Anlaşması ve Hukuki Niteliği

Çek anlaşması muhatap banka ile çek hesabı sahibi lehtar arasında akdedilen bir akitir. TTK' da he ne kadar herhangi bir geçerlilik şartına bağlı tutulmamış ve TTK 708/1 maddesinde taraflar arasında zımnî olarak da yapılabilmesine cevaz verilmişse de Çek Kanunu'nun amir hükümlerinde çek hesabının açılması şartları özel olarak düzenlenmiş durumdadır²⁴

Çek anlaşmasını hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Çek anlaşması İsviçre Türk öğretisinde vekalet akdine benzemekle birlikte kanunda sayılan akit tiplerinden hiçbirine benzememekte ve atipik bir akit olarak görülmektedir²⁵.

B. Bankaların Sorumluluğunun Dayanağı

Yukarıda da ifade edildiği üzere, çek anlaşması çekin geçerliliğine etki etmeyen ancak bankaların lehtar ve cirantalara karşı sorumluluğunu etkileyen bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Çek anlaşmasında taraflar muhatap banka ile çek hesabı açacak olan lehtardır. Çek anlaşmasının geçerli olabilmesi ya da çekin geçerli bir senet olabilmesi için lehtarın muhatap

²³ Detaylı bilgi için bkz., ÖZBİLGİN, İzzet G., **Risk ve Risk Çeşitleri**, www.bilisimdergisi.org/s145 (erişim tarihi: 19.08.2021).

²⁴ KURT, Eda, **Karşılıksız Çek Keşide Edilmesini Önlemek için Alınabilecek Hukuki Tedbirler ve Elektronik Çek**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, s.75 vd.

²⁵ KENDİGELEN, Abuzer, **Çek Hukuku**, Gözden geçirilmiş ve güncelleştirilmiş 5. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2019, s.82 vd.

banka nezdinde açmış olduğu hesapta provizyon bulundurma ya da belli meblağda bir provizyon bulursa dahi bunu hesapta tutma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Çek hesabı sahibinin çek hesabında belli bir provizyon bulundurma zorunluluğu olmaması ya da hesapta vadeye kadar mevcut olan provizyon üzerinde tasarruf ehliyetinin herhangi bir şekilde sınırlandırılmaması, muhatap banka ile lehtar arasında bir gayri nakdi kredi sözleşme ilişkisini gündeme getirmektedir. Zira Yargıtay 23. HD. 24.02.2015 tarih ve 2015/10833 Esas, 2015/1156 Karar sayılı bir kararında da açıkça bu husus ifade edilmiştir. Çek Kanunu 3/f.3 hükmü kapsamında bankanın ödemekle sorumlu olduğu tutar da esas olarak bu karara dayanmaktadır.

Muhatap banka ile lehtar arasındaki gayri nakdi kredi sözleşmesinin nasıl kurulduğu ya da çek ilişkisi açısından 3. Kişilere teşmil edilip edilemeyeceği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Kredi açma sözleşmesi karşılıklı ve sürekli bir borç ilişkisi doğurmaktadır. Banka krediyi kullanılabilir halde bulundurma borcu altında iken, kredi kullanıcısı da kullandığı kredinin karşılığını ödeme borcu altındır. Borç talep ile muaccel olacağından ve çek açısından talebin ibraz olduğu düşünüldüğünde, ibrazla birlikte banka açısından borç muaccel olacaktır ve banka bu durumda yeterli provizyon olmamasına rağmen çek bedelini ödeme yükümlülüğü altındadır. Zira muhatap banka ile lehtar arasında daha çek anlaşması kurulurken gayri nakdi kredi sözleşmesi de kurulmuş ancak ibraza kadar talep edilmemiş olduğundan muaccel hale gelmemiş durumdadır. Gayri nakdi kredi sözleşmesinin kurulmasında kanundan kaynaklanan bir geçerlilik şekli bulunmadığından, delalet edici birtakım fiiller veya örtülü irade açıklamasıyla sözleşmenin kurulması mümkündür²⁶. Bu durumda çek hesabında provizyon bulunmamasına ya da mevcut provizyon üzerindeki tasarruf ehliyeti sınırlandırılmaksızın lehtara çek defteri verilmesi bu delalet edici fiil veya zımni iradeye işaret etmektedir kanısındayız.

Doktrinde yer alan bir görüşe ise vadede çekin karşılığının bulunmaması kredi sözleşmesine delalet eden bir icap niteliğindedir ve banka karşılık bulunmuyor olmasına rağmen ödeme yaparsa bu icabı kabul etmiş olmaktadır²⁷. Bu görüşe göre muhatap bankanın kredi sözleşmesini ve dolayısıyla ödemeyi kabul etme sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak yukarıda anılan Yargıtay kararında da değinilmiş olduğu üzere, çek hesabında tasarruf

²⁶ Detaylı bilgi için bkz., ÖZEN, Burak, “İradeyi Gösteren Fiillerle Kredi Açma Sözleşmesinin Kurulması”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:11, Sayı:145-146, (s.245-263).

²⁷ REİSOĞLU, Seza, **Çek Hukuku**, Ankara, 2011, s.279.

işleminin sınırlandırılmadan çek defterinin lehtara teslim edilmesi muhatap bankanın keşideci lehine gayri nakdi kredi açma işlemi niteliğindedir ve doktrindeki bu görüş bu sebeple yerinde değildir. Kaldı ki Çek Kanunu 3/f.3 hükmünde de bankanın ibrazda ödeme yapmakta sorumluluğunun olduğuna yer verilmiştir. Ancak ödemenin tutarı sınırlandırılmıştır ki uygulamada *kâğıt bedeli* olarak ifade edilen bu sınır 2.225,00TL iken 29.01.2021 tarihinden itibaren 2.670,00TL'ye çıkartılmıştır²⁸. Bu meblağın karşılıksız kalan bedelle karşılaştırıldığında hem Yargıtay kararında hem de kanunda öngörülen sorumluluğun hakkını teslim etmediği açıkça ortadadır kanaatindeyiz.

IV. KARŞILIKSIZ ÇEK SORUNUNA ALTERNATİF BİR ÇÖZÜM OLARAK SİGORTA HUKUKUNUN SUNDUĞU İMKANLAR

A. Genel Olarak

Sigorta ile korunmak istenen yarar kural olarak isteğe bağlı ve kişisel bir menfaate işaret etmektedir. Ancak özellikle sosyal devlet ilkesinin ortaya çıkması ve gelişmesiyle birlikte sosyal sigorta kavramı gündeme gelmiş ve modern devlet yapısının vazgeçilmez bir unsuru olarak karşımıza çıkmıştır. Sosyal sigortalarda temel olarak bir kişinin bireysel menfaati değil, toplumun menfaati korunmak istenmektedir ve doktrinde de kabul edildiği üzere, korunmak istenen menfaatin kamusal niteliği sebebiyle bu tip sigortalar, yapılması isteğe bağlı değil zorunlu olan sigortalardır²⁹.

Çekin karşılıksız çıkmasının piyasada yarattığı domino etkisi ve ekonomik istikrara etkileri düşünüldüğünde, çekin karşılıksız çıkması oldukça büyük ve tek bir kişinin menfaatini değil çek ilişkisi içinde olan tüm tarafların menfaatini zedeleyen bir risktir ve bu riskin zorunlu olarak sigorta ettirilmesi gerekmektedir. Teminatın salt bireylerin iradesine bırakılması, toplumun sosyal güvenliğini ve bu kapsamda devlete duyulan güveni, ekonomiye duyulan güveni ve istikrarı olumsuz etkilemektedir.

B. Bir Zarar Sigortası Olarak Sorumluluk Sigortası

²⁸ 31375 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar ile Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ (Sayı:2010/2)’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (2021/1)” ile.

²⁹ KARASU, Rauf, “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl:2016, Cilt:2, (s.683-706), s.705.

TTK'nın Sigorta Hukuku bölümünde *Zorunlu Sorumluluk Sigortaları* düzenlenmiştir. Zorunlu Sorumluluk Sigortaları başlığındaki 1484. Maddede, “*Sigortalı, sigortacıya karşı ifa borcundan tamamen ya da kısmen kurtulmuş olsa da, zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder*” denmiştir. Burada korunmak istenen menfaatin kamusal niteliği ön plana çıktığından, zarar görenin korunmasına önem atfedildiği görülmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrası, “*Sigorta ilişkisinin sona ermesi, zarar görene karşı ancak, sigortacının, sözleşmenin sona erdiğini veya ereceğini yetkili mercilere bildirmesinden bir ay sonra hüküm doğurur*” şeklinde hüküm tesis etmiştir. Burada da yine zorunlu sorumluluk sigortalarının kamusal niteliği göz önünde bulundurularak zarara uğrayanların gözetildiğini görmekteyiz.

Yukarıda ifade edildiği üzere, kanunen zorunlu sigorta kapsamında olan sigortalarda dahi sigorta eden ile sigorta ettiren arasında tıpkı isteğe bağlı sigortada olduğu gibi bir sözleşme akdedilmektedir. Buradan hareketle, her bir çek koçanının zorunlu olarak sigorta ettirilmesine rağmen sigorta sözleşmesinde asgari teminatı aşkın hususlarda, serbestçe teminat kapsamı belirlenebilir, başkaca ticari alacakların da sözleşme kapsamına alınması ile ticari faaliyet yürüten ajanların totalde bir sözleşme ile birden fazla sayıdaki risklerinin teminat altına alınması sağlanabilir. Ezcümle zorunluluğa rağmen serbest bir alan bırakılması söz konusu olacaktır. Ancak elbette niteliği gereği asgari teminatın çek karşılığının altında kalmaması gerekmektedir.

Riskin paylaşılması noktasında ise sosyal sigorta örneğinde olduğu gibi bir paylaşım modeli belirlenmesi gerekmektedir. Zira çekin muhatabı ancak BankK' da tanımlanan bankalar olduğundan ve bu konuda geniş bir yetki alanına sahip olduklarından, riskin paylaşılması ve prim ödeme sorumluluğu noktasında bankaların hakkaniyete uygun ve keşideci ile birlikte sorumluluk almaları gerekmektedir.

Küçük ve Orta Boy İşletmelere yönelik devlet destekli ticari alacak sigorta sisteminde olduğu gibi devlet desteği de sağlanmalıdır. Burada çek alacaklısının bir de bu riskin sorumluluğuna katlanmak zorunda bırakılması hakkaniyete uygun düşmeyecektir. O yüzden riskin paylaşılması konusunda çek alacaklısının kendi rızası hilafına sigorta sistemine dahil edilip prim ödemesi söz konusu olmamalıdır görüşünderiz.

Genel olarak tüm zarar ve sorumluluk sigortalarının çalışma konusuna uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceğini düşünmekteyiz. Özellikle sorumluluk sigortası uygulamalarının, üçüncü kişiye verilen zararların karşılanması noktasında çekin karşılıksız çıkması hali ile

oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. Sorumluluk sigortalarında, çekin karşılıksız çıkması ile hem düzenleyenin malvarlığında meydana gelecek azalmanın hem de zarar görenin uğradığı zararın giderilmesi noktasında bir menfaat dengesi mevcuttur.

Primlerin belirlenmesinde sigorta değeri esas alınacağından riske dayalı prim sistemi gündeme gelecektir. Buradaki sorumluluk hakkaniyete uygun olarak riskin gerçekleşmesinde kusuru değil ama rolü olan ve vadeli satıştan yararlanan keşideci ile çek hesabı işleterek mevduat işletme kazancı sağlayan muhatap bankaların üzerinde olacaktır. Diğer çek alacaklılarının rızası mukabilinde riske katılımları sağlanabilir. Ancak bu özel sigorta sisteminde olduğu gibi sözleşme serbestisi kapsamında olmalı, zorunlu tutulmamalıdır; zira çeki kabul ederek keşideciye kredi veren çek alacaklılarının bir de sigorta primlerine katılmalarını beklemek hakkaniyete uygun düşmeyeceği gibi hayatın olağan akışına da terstir. Ancak sisteme zaten kayıtlı olan (sigortalı olarak prim ödeyen) çek alacaklıları için özel bir düzenleme yapılması mümkündür. Zira onlar da kendi çek defterleri için sigorta primi yatıracaklardır. Ama burada sigorta değerinin tespiti yani riskin efektif değeri konusunda farklılıklar yaşanabileceğinden mutad bir oran üzerinden mahsup sağlanabilir. Ayrıca devlet destekli ticari alacak sigortasında olduğu gibi bu sistemde de devletin kamu otoritesi olarak katkısı bulunmalıdır. Bu katkı teşvik edici niteliği gereği çeki duyulan güvenin artmasına ve çek kullanımının yaygınlaşmasına sebep olacaktır.

1. Ahlaki Risk Kavramı ve Önlenmesi

Sigorta sözleşmelerinde, en temel sorun *ahlaki risk* adı verilen riskin ortaya çıkması olarak ifade edilebilir³⁰. Bu kavram riskin tamamen sigortalanması durumunda gerek muhatap bankaların gerekse çek hesabı sahiplerinin ve çek borçlusu keşidecinin riske karşı duyarlılıklarının azalması anlamına gelmektedir. Ezcümle, alacağın bütünüyle sigortalanarak teminat altına alınmış olması gerek keşidecinin gerekse bankaların daha fazla risk almasına neden olabilecektir³¹. Başka bir anlatımla garanti ile *ahlaki risk* arasında korelasyon vardır ve bu sebeplerle riske göre prim belirlenmesi ve zararın tamamının karşılanmaması tarafları basiretli davranma konusunda teşvik edecektir. Peki bu uygulamada nasıl kotarılabilir? Bir

³⁰ AYZİT, Müge, **Dünyada ve Türkiye’de Mevduat Sigorta Sistemi Uygulamaları**, Yayımlanmış, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2004, s.12 vd.; AKSOY, Nazım, “İhracat Sigortası Kavramı, Hukuki Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması” **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt:4, Sayı:1, (s.66-91).

³¹ AYZİT, **2004**, s.13 vd.

ihhtimal, halefiyet ilkesi çerçevesinde, çekin karşılıksız kalan kısmının tamamı çek alacaklısına ödendikten sonra, sigorta edilen risk mukabilinde belirli bir kısmının sigorta kurumunca bankaya ve keşideciye müteselsil olarak rücu edilerek hazineye irat kaydı sağlanabilir³². Burada sigorta üçüncü kişi lehine yapıldığı için üçüncü kişi olan çek alacaklısının zararının tamamı karşılanmalı ve fakat karşılanan sigorta değerinin önceden belirlenen bir meblağı banka ve keşideciye müteselsil olarak rücu edilerek ahlaki riskin elimine edilmesi sağlanabilir.

Benzer şekilde sigorta ilişkisinde belli başlı muafiyetler öngörülerek, kötüye kullanımı azaltma noktasında sigorta yaptırmanın rizikonun bir parçası yapılması sağlanabilir³³.

A. Çekin Karşılıksız Kalmasını Önlemeye Yönelik Olarak Uygulanabilecek Sigorta Türleri

1. Ticari Kredi Sigortası Uygulamaları

Ülkemizde, ticari Kredi Sigortası 01.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren Kredi Sigortası Genel Şartları tebliğı ile düzenlenmiştir. Ayrıca 28568 sayılı Resmî Gazete ile yürürlük bulan, 2013/4286 numaralı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi (Türk Eximbank) kurulmuştur. Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim A.Ş.'nin esas sözleşmesine göre, ihracat kredi sigortası, zarar ve tazminat sigortası olmasının yanı sıra, aktif bir sigortadır ve gayri maddi varlıklar üzerindeki menfaatin sigortası olması niteliğı gereğı esasında bir alacak sigortasıdır.

Ülkemizde, ticari alacakların sigortalanmasına yönelik 2018/11892 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve buna istinaden 24.12.2018 tarihinde 30635 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren **“Küçük ve Orta Boy İşletmelere Yönelik Devlet Destekli Alacak Sigortası Tarife ve Talimat Tebliğı”** ile birlikte alacakların sigortalanması sistemine geçildiğı bilinmektedir.

Ticari Kredi Sigortası bir alıcı portföyünü kapsar ve sigorta primi de bu sigorta alıcılar portföyünün kredi riski ortalamasını yansıtır³⁴.

³² YAZICI YANIK, Merve, **Sigorta Hukuku'ndaki Kanuni Halefiyet Kavramı ve Hükümlerinin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

³³ ULUĞ CİCİM, İlknur / ALHAN, Yunus, “Avrupa Sözleşmesi Hukuku'nda Uzmanlar Grubunun Final Raporu, Bölüm V: Mali Sorumluluk Sigortası”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl:2016, Sayı:1, (s.253-266).

³⁴ Detaylı bilgi için bkz., KUBİLAY, Huriye / ÖZKAN, Cem, “Ticari Kredi Sigortasının Hukuki Yapısı ve Güncel Sorunlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 3, (s.317-341), s.320.

Ülkemiz ve tüm dünyada yaşanan Covid-19 salgının yarattığı mücbir sebebe istinaden, ticari alacak sigortası sistemine orta boy işletmelerin de katılımını sağlayacak bir değişiklik yapıldığını da belirtmek istiyoruz³⁵.

İhracat Kredi Sigortası doktrinde şu şekilde tanımlanmaktadır: “*İhracatçının mal veya hizmet ihraç ettiği müşterisinin, ödeme gücünü kaybetmesi veya ödemek istemesine rağmen tamamen dış nedenler sonucu, ödemedede bulunmaması nedeniyle karşılaşılan zararların teminat altına alınmasını sağlayan sigorta türüdür.*”³⁶.

Çekin karşılıksız çıkması ihtimali ile meydana gelecek olası zararın sigortalanmasında, uygun düştüğü ölçüde “*ihracat kredi sigortası*” örneği emsal alınabilir. Zira her ne kadar bir ödeme aracı olsa da çekle ilgili olarak yapılan vadeye yönelik yasal değişiklikler ve uygulanan ticari örf ve adetler, ona bir kredi vasfı yüklemiştir. Dolayısıyla kredili satıştan doğan tüm risklerin kredi amacıyla kullanılan çekler için de mevcut olduğu söylenebilir. Nitekim ihracat kredi sigortası ile vadeli satışlardan kaynaklanan risklerin azaltılması amaçlanmaktadır³⁷. Türk ticaret hayatında ödemelerin yaygın olarak vadeli çeklerle yapılması, ticaretin genel olarak vadeli satışla işlediğini göstermektedir.

2. Katılım Sigorta Şirketleri ve Kooperatifleri

Sigorta Kooperatifçiliği esas olarak sigorta, sigortalı ve sigortacı sıfatlarının birleştiği bir sigorta sözleşmesidir³⁸. Ülkemizde ilk kurulan sigorta şirketi 2007 yılında faaliyete geçen Kuru Sigorta Kooperatifidir ve bu kooperatif sonrasında anonim şirkete dönüşmüştür³⁹. Türkiye’de Sigorta Kooperatifçiliğinde toplam ortak sayısı 1 milyon civarındadır⁴⁰.

³⁵ 25.03.2020 tarih ve 31079 sayılı RG.; ayrıca ticari alacak sigortası ile ilgili detaylı bilgi için bkz., Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), **Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri (17 Kasım 2020)**, (erişim tarihi:16.04.2020).

³⁶ AKSOY, 2017, s.66-91.

³⁷ DEMİRAL, Arif, “İhracat Kredi Sigortası’nın Önemi: Türkiye Örneği”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 10, Sayı: 19.

³⁸ ÖZÜDOĞRU, Haşim / TAŞDELEN, Elif, “Kooperatif Sigortacılığının Sigorta Sektöründeki Yeri”, **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt:52, Sayı:1, (s.102-112), s.102.

³⁹ Kuru Sigorta Kooperatifleri’nin web sayfasında neden Kuru Sigorta A.Ş.’ye dönüştürüldüğüne ilişkin yer alan; “Ülkemizin sigortacılık açısından yüksek bir potansiyele sahip olmasının da etkisiyle Kuru Sigorta, çok sayıda yeni sigorta kooperatifine ilham kaynağı olmuşsa da bu alandaki mevzuat eksikliğinin bir türlü giderilememesi, kooperatif sigortacılığı modelinin sürdürülemez bir noktaya gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bunun üzerine kooperatifin anonim şirkete dönüştürülmesi işlemine başlanmıştır.” şeklindeki kısa açıklama, aslında ülkemizde sigorta kooperatifçiliğinin içinde bulunduğu mevcut resmi ortaya koymak bakımından son derece anlamlıdır. Bkz., <https://www.korusigorta.com.tr/hakimizda/tarihce> , (erişim tarihi: 20.08.2021).

⁴⁰ Detaylı bilgi için bkz., <https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/bilgi-bankasi/kooperatifler-hakinda/sigorta-kooperatifleri>, (erişim tarihi: 20.08.2021).

Sigorta Kooperatifçiliğinde faaliyet mütekabiliyet esaslarına dayanmaktadır⁴¹. Sigortacılık Kanunu madde 3/f.2 ve 3; TTK'nın anonim şirketlere ilişkin bazı hükümleri Kooperatifler Kanunu uyarınca *kooperatifler* hakkında da uygulanır. Kar ve zararda ortaklık ile sigortalayan-sigortacı sıfatlarının birleşmesi TTK'nın 1402. Maddesinde tanımlanan karşılıklı sigorta uygulamasıyla örtüşmektedir. Karşılıklı sigorta şirketi poliçe sahiplerinin aynı zamanda şirket ortağı olduğu bir sigorta şirkettir. Doktrinde de ifade edildiği üzere karşılıklı sigorta bir sigorta türünden ziyade sigortanın kendine özgü bir uygulanış şeklidir⁴².

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA-International Cooperative Alliance) tanımına göre kooperatif; “ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve istekleri, müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere, gönüllü olarak bir araya gelen insanların meydana getirdiği özerk bir teşkilattır”⁴³.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 1402.maddesinde, “karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilir” denmiştir ve Sigortacılık Kanunu madde 3/f.3 ve 4 ile kooperatif yapılanması şeklinde kurulan şirketler açısından ikili bir sistem kabul edilmiştir.

Buna göre *Katılım Kooperatif Şirketleri*, hem üyeleri hem de üyeleri dışındaki kişilerle sözleşme akdeden şirketler ve sadece üyeleri ile sözleşme akdedip üyeleri dışındaki kişilerle sözleşme akdetmeyen şirketler olarak ikili şekilde yapılabilmektedir. Adı geçen kanun hükmü ile hem kapalı ve hem de açık nitelik gösteren kooperatif yapılı şirketlerin karşılıklı sigortacılık yapabileceğine hükmedilmiştir⁴⁴. Üyeleri dışındaki kişilere de açık kooperatif şirket şeklinde kurulmuş katılım sigorta şirketleri için ise aynı maddenin 4 numaralı bendinde, kamu

⁴¹ KoopK. md. 38 kapsamında, ana sözleşmelerinde hüküm bulunmak kaydıyla, olumlu gider farkının (kârın) ortaklar arasında paylaşılmasına izin verilmiştir. Sermaye şirketlerinde yıllık faaliyet sonucunda kâr ve zarar söz konusu iken; kooperatiflerde müspet ya da menfi gelir gider farkı oluşmaktadır. Kooperatiflerin ortakları ile yaptığı muamelelerden doğan kârların, ortaklara, kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde dağıtımına da risturn denmektedir. Kanunun 4. maddesinde, yıllık gelir gider farklılıklarının hesaplama ve kullanım şekilleri ile ilgili hükümlerin kooperatif ana sözleşmesinde belirtilmiş olması öngörülmüştür. Sigorta kooperatiflerinde, ilgili yasal düzenlemeler gereği, kooperatif ana sözleşmesinde “kârın ortaklar arasında paylaşılacağına” ilişkin yer alan hüküm ile hesaplama ve kullanım şekillerine ilişkin düzenlemeler kapsamında, kooperatif gelir gider farkının üye poliçe sahiplerine dağıtılması hukuken imkân dâhilindedir. Ancak, kâr dağıtımından ziyade, KoopK. “Ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde ortaklarla yapılan muamelelerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine eklenir.” hükmünü amir md. 38/f.1 gereği, elde edilen kârın yedek akçelere eklenmesi tercih edilmektedir.

⁴² DEMİRCİ, Serdar, “Sigorta Kooperatifçiliği: Türkiye Uygulaması”, *İnönü Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl:2018, Cilt:9, Sayı:1, (s.387-418), s.396.

⁴³ TAŞDELEN / ÖZÜDOĞRU, 2017, s.102-112.

⁴⁴ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu madde 3/f.3-a

güveni ve sigorta katılımcılarının menfaatlerinin korunması bakımından ayrıca bazı ek yükümlülükler getirilmiştir⁴⁵.

3. Türkiye’de Katılım Sigortası Uygulaması ile İlgili Düzenlemeler

Katılım Sigortaları, doktrinde de kabul edildiği üzere katılım ve karşılıklılık esasına dayanan bir sigorta uygulaması olarak *karşılıklı sigorta* niteliği taşımaktadır⁴⁶. Katılım sigortalarının temel unsuru ve özelliği, bu sigorta türünde katılımcı üyeler arasında karşılıklılık esasının benimsenmiş olmasıdır⁴⁷. Katılımcıların yükümlülüğü, katılım birliği (kulübü) çerçevesinde ortaya çıkabilecek belirlenmiş muhtemel zararların karşılıklılık esasına dayalı olarak giderilmesine tahammül etmektir.

Karşılıklı Sigorta 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1402. maddesinde, “Birden çok kişinin birleşerek, içlerinden herhangi birinin, belli bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğacak zararlarını tazmin etmeyi borçlanmaları karşılıklı sigortadır... ” şeklinde tanımlanmış ve devamında “ ...Karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilir. ” denmiştir. 1402. maddenin gerekçesinde ise, “...Sigortacılığın ilk temellerini oluşturan karşılıklı sigorta, sigorta sözleşmesinin özel uygulanış şeklidir. Yoksa karşılıklı sigortada yapılan sigorta sözleşmeleri ile diğer sözleşmeler arasında hukuki açıdan bir fark bulunmamaktadır” İfadesine yer verilmiştir.

Maddeye yenilik olarak, Sigorta Murakabe Kanunu’na paralel şekilde karşılıklı sigortanın, kooperatif şirket şeklinde örgütlenmelerde mümkün olabileceği eklenmiştir. Bu noktada birden çok kişinin kendi aralarında bir havuz oluşturarak riski aralarında paylaşmalarını sigorta olarak nitelendirilmeyecektir. Sigortacılık ancak organize edilmiş bir müessese bünyesinde var olabilir. Öncelikle, sigortanın risklerin transferi ve paylaşılması şeklinde iki işlevi vardır.

⁴⁵ Katılım Sigorta Şirketlerinin mevcut yapısı, işleyişi ve pencere sistemi hakkında bilgi için bkz., LAÇINBALA, Yasin / ÜNSAL, “Hilmi, Katılım Sigortacılığında (Tekafül) Pencere Sistemi’nin Değerlendirilmesi”, *Sosyoekonomi Dergisi*, Yıl:2019, Cilt:27, Sayı:42, (s.181-202).

⁴⁶ AKSOY, Mehmet A., “Katılım Sigortasının Unsurları ve TTK’nın Emredici Hükümler Açısından Değerlendirilmesi”, “Katılım Finansın Ekonomi Politikası”, **I. Uluslararası Sigortacılık, Bankacılık ve Finans Sempozyumu (8 Ekim 2018)**, Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018, (s.3-8).

⁴⁷ Detaylı bilgi için bkz.; ATASOY, Ömer A. / KURT, Eda, “Bir Karşılıklı Sigorta Kolu Olarak Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Çek Bedelinin Katılım Sigortası ile Güvenceye Alınması” (Hakemli Makale), **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2021, Sayı:46, (s.1-36).

Belli bir yapı içinde örgütlenmeden, diğer bir ifade ile sigorta ettirenlerin aynı zamanda sigortacı olarak riski üzerine alması durumunda, *risklerin transferi* işleminden bahsedilemez. Bu nedenle karşılıklı sigortanın, yapısı gereği kooperatif şekilde yapılanmayı gerektirdiği ifade edilmektedir.

Katılım sigortacılığının düşünsel, tinsel ve ahlaki amacı, katılımın hukuki şekli olan *kooperatif şirketin* üyeleri arasında, sosyal ve ekonomik yardımlaşma, katılım ve karşılıklılık anlayışı içinde riskin neden olduğu zararların bir kişinin üzerinden alınıp bir örgüt yapısı içinde, bir topluluğa dağıtılmasıdır. Bu yönüyle *Katılım Sigortaları*, TTK'nın 1402. maddesinde tanımlanan *Karşılıklı Sigorta* kavramının tüm unsurlarını içinde barındıran, yerleşmiş bir hukuk terimi ile mündemiç olan bir karşılıklı sigorta kolu niteliğindedir.

Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik madde 5'te; "Likitide imkânı" başlığı altında, likitide amacıyla birikim fonundan risk fonuna aktarma yapılmak suretiyle oluşan açığın kapatılabileceği ifade edilmiştir⁴⁸. Bu esasında adı geçen yönetmeliğin *Tanımlar* kenar başlıklı 3. maddesinin (h) bendinde *geçici süreli finansman* yaratmak olarak tanımlanmıştır.

Yine aynı Yönetmeliğin *Tanımlar* kenar başlıklı 3. maddesinin (e) bendinde *Katkı primi, Katılımcıların risk fonu yararına ve ortak risk paylaşımı ve dayanışma esasları doğrultusunda riskin karşılanması için ödediği tutar*" olarak tanımlanmıştır.

Bu tanımlardan yola çıkıldığında *Katılım Sigortacılığının* sabit prim karşılığı sigorta değil, mütüel (karşılıklı) sigorta⁴⁹ özelliği gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla katılım sigortasının, anılan Yönetmelikte vurgulanan katılım özelliklerine bakıldığında, TTK.'nin 1402. Maddesinde yer alan *Karşılıklı Sigorta* tanımıyla örtüştüğü gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yönetmeliğin yukarıda belirttiğimiz hükümleri ayrı ayrı ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde, *Katılım Sigortasının* hukuki mahiyetinin TTK madde 1402'de tanımlanan *Karşılıklı Sigortaların* bir türü olduğu açık olarak görülmektedir.

⁴⁸ Bu yönetmelik 11.06.2021 tarihi itibarıyla yürürlükten kalkmış ve 19.12.2020 tarih ve 31339 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik yürürlük bulmuştur. Her iki yönetmelik karşılaştırıldığında ilga yönetmeliğin yürürlük bulan yönetmelikten daha kapsamlı olduğu tespit edilmiştir. Zira ilga edilen yönetmelikte katılım esasları, katılım sigortacılığı vb. tanımlar ile likitide imkânı, fonların ayrıştırılması gibi kavramlara genişçe yer verilirken, yürürlük bulan yeni yönetmelikte bu tanımlar yer almamaktadır.

⁴⁹ Katılım sigortacılığının yabancı hukukta bir örneği ve uygulaması olarak, İngiliz - Amerikan hukuk sisteminde gemi sahiplerinin bir üyelik bedeli ödeyerek katıldığı ve denizde meydana gelen risklere karşı oluşturduğu "Kulüp Sigortaları" hakkında detaylı bilgi için bkz., ACAR, Serdar, **Kulüp Sigortası Protection&Indemnity**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s.23.

Katılım fonunda biriken primlerin uygun yatırımlara yönlendirilmesi sonucunda elde edilen ve zararlar karşılandıktan sonra yatırım fon havuzunda kalan meblağ, üyelik payları oranında katılımcılara dağıtılmaktadır. Bu durum, ticari riske katlanarak katılım havuzunun uygun alanlarda ticari maksatlarla değerlendirilmesi sonucu oluşan kardan pay alma veya ortaya çıkan zararı paylaşma özelliğinin bir sonucu olarak bir *kar-zarar ortaklığı* şeklinde değerlendirilmektedir⁵⁰.

Katılım esaslı ve karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma çerçevesinde oluşan birikim ve katılımcı üyelerin ödediği primlerin belirli ticari alanlara ve kıymetlere yatırılması suretiyle kar ve kazanç elde etmek amacı da *Katılım Sigortacılığının* temel amaçları arasında yer almaktadır.

TTK madde 1402, karşılıklı sigortanın tanımını yaptıktan sonra karşılıklı sigorta faaliyetinde bulunabilecek şirketleri *kooperatif şirket* yapısına sahip olan şirketlerle sınırlandırarak karşılıklı sigorta faaliyetine ilişkin bir kuruluş şekli belirlemiş ve bir yetki sınırı öngörmüştür.

3.6.2007 tarihli ve 5684 sayılı *Sigortacılık Kanunu*'nun 3. maddesinde, “*Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim veya kooperatif şirket şeklinde kurulmaları şarttır*” denilmektedir.

Aynı maddenin 4’üncü fıkrasında ise, “*Kooperatiflerin üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapabilmesi, bu hususun ana sözleşmelerinde açıkça yer alması şartıyla Müsteşarlığın iznine tabidir. Kooperatif üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapılabilmesi için kooperatiflerin sermayelerini, Müsteşarlıkça belirlenecek miktara yükseltmesi zorunludur*” hükmü yer almaktadır.

Sigortacılık Kanunu açıkça bize göstermektedir ki; ister kapalı şekilde karşılıklılık esasına göre çalışmak üzere kurulmuş olsun; isterse üyeleri dışındaki kişilerle de katılım sigorta sözleşmesi yapmak üzere ana sözleşmesinde hüküm yer almış olsun, *Katılım Sigortası* işletmelerinin *Kooperatif Şirket* şeklinde kurulması TTK madde 1402’den kaynaklanan bir zorunluluktur.

⁵⁰ ALTINTAŞ, Kadir M., “Katılım Bankacılığı Çerçevesinde Alternatif Bir Sigorta Sistemi: Tekafül Sigorta Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt:16, Sayı:2, (s.115-142), s.125.

Geleneksel Sigortacılık faaliyeti yapan şirketlerin, kooperatif şeklinde ayrı bir katılım sigortacılığı şirketi kurmaksızın, tek bir şirket çatısı altında *pencere sistemi* ile *Katılım Sigortacılığı* faaliyeti yürütmesine bu Yönetmelikle, 2020 yılı *Aralık* ayı sonuna kadar süre tanınmış olup bu tarihten sonra ise *pencere sistemi* ile *Katılım Sigortacılığı faaliyeti* yasaklanmış olmaktadır.

Bu durumda “... karşılıklılık esasına dayalı olarak katılım sigortacılığı faaliyeti” yürütmek isteyen daha önce kurulmuş ve faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin *Türk Ticaret Kanunu, Sigortacılık Kanunu, Kooperatifler Kanunu ve Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik* hükümlerine göre, *Kooperatif Şirket* şeklinde bir yapılanmaya gitmeleri ve şirketin türü, yapısı ve özellikleri bakımından bir dönüşüm gerçekleştirmeleri gerekecektir.

Türk uygulamasında, benzer şekilde, *Deniz Ticaret Hukuku Sigorta Sözleşmelerinden* olan *Kulüp Sigortası* faaliyetlerinin, faaliyete konu sözleşmenin karşılıklı sigorta olmasına⁵¹ rağmen, anonim şirket yapıda kurulmuş olan *Türk P&I Sigorta Anonim Şirketi* tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Türk P&I Sigorta Anonim Şirketinin, kazanılmış bir hak olmasına rağmen, gerek TTK m. 1402 gerekse 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu m. 3 gereği karşılıklı sigorta faaliyetinde bulunması için intibak süresi içinde kooperatif şirkete dönüşmesi uygun olacaktır⁵².

Türkiye uygulamasında geleneksel sigorta şirketleri, katılım sigortacılığı faaliyeti yürütebilmek için ayrı bir *Kooperatif Şirket* kurulmadan, daha önce gerçekleştirilmiş tek bir anonim şirket çatısı altında hem geleneksel hem de katılım sigortacılığı işlemleri yapabilmekte idiler. Bu durum büyük ölçüde bugün de devam etmekte olan bir uygulama olarak görülmektedir. Bu usule uygulamada *pencere sistemi* denmektedir⁵³.

Ancak aşağıda detaylıca yer verileceği üzere, mülga *Katılım Sigortacılığı Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*, *pencere sistemi* ile katılım sigortacılığı faaliyeti yürüten sigorta şirketlerinin faaliyetini, Yönetmeliğin yayım tarihinden itibaren üç yıl ile sınırlamış ve bunun iki yıl daha uzatılabileceğine hükmetmiştir. Ancak 31339 sayılı Resmî Gazete yayımlanarak

⁵¹ ALGANTÜRK, Didem S., **Kulüp Sigortası**, Yayınlanmamış, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, 2000, s.113.

⁵² BURUCUOĞLU, Göktuğ, **Kulüp Sigortası Çerçevesinde Eşyanın Zıyı veya Hasarı Halinde Teminatın Kapsamı**, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Ankara, 2019, s.26.

⁵³ LAÇINBALA / ÜNSAL, 2019, s.181-202; HADİN, Öner M., 2018, s.59-71.

anılan yönetmeliği ilga eden Yürürlükteki *Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik*' in *Tanımlar* başlıklı 3. Maddesinin (ğ) bendinde faaliyette bulunacak şirketler genel olarak 5684 sayılı Kanuna tabi sigorta, reasürans şirketi ve sigorta kooperatifi ile 4631 sayılı Kanuna tabi emeklilik şirketleri olarak sayılmıştır. Bu durumda anonim şirket yapılanması şeklinde faaliyet gösteren şirketlerin karşılıklı sigorta niteliğindeki katılım sigortası faaliyetinde bulunabilmelerine cevaz verilmiş durumdadır. Ancak TTK'nın 1402. Maddesindeki açık hükme aykırı bir yönetmeliğin hukuki durumu da büyük tartışmalara neden olacaktır kanaatindeyiz. Bu durumun önüne geçilebilmesi için katılım sigortasına ilişkin düzenlemenin kanunla yapılması bizce daha uygun olacak ve TTK bu özel kanun karşısında genel kanun niteliğinde olacağından hukuki tartışmaların da önü kesilebilecektir.

4. Karşılıklı Sigorta Kavramı ve Türk Hukuku'ndaki Yeri

a. Genel Olarak

Karşılıksız çek sorununun çözülmesi için kurulacak teminat sisteminde *karşılıklı sigorta* çeşidinin uygulanmasının daha faydalı olacağı görüşündeyiz. Zira karda ve zararda ortak olma prensibi ile sigortalanan ile sigortacı sıfatlarının birleşmesi, yukarıda ifade etmeye çalıştığımız ahlaki risk kavramının önüne geçecek ve riske karşı duyarsızlaşmayı da büyük ölçüde azaltacaktır kanaatindeyiz.

Yukarıda yer verilen sigorta türlerinden *sigorta kooperatifçiliği* ve *katılım sigortası* örnekleri TTK'da 1402. Madde ifadesini bulan karşılıklı sigorta türlerindedir ve yine aynı maddede öngörüldüğü üzere sigorta şirketleri, sadece *Kooperatif Şirket* yapılanması şeklinde faaliyet gösterebilirler.

Her ne kadar TTK madde 104, karşılıklı sigorta faaliyetinin ancak kooperatif şeklinde yapılanmış şirketlerce uygulanabileceğini emretse de Türkiye'de *pencere sistemi* denen bir yöntemle anonim şirketlerin de katılım sigortası faaliyeti yürütebildiklerini ve bunun mülga yönetmelikte süre ile sınırlandırıldığını ancak 11.06.2021 tarihi itibarıyla bütünüyle yürürlüğe giren yeni yönetmelikle anonim şirketlerin de katılım sigortacılığı faaliyeti yürütebilmelerine yasal imkan tanındığını yukarıda ifade etmeye çalışmıştık.

Yürürlükteki mevzuat gereği sadece katılım sigortası faaliyetinde bulunacak şirketler açısından kooperatif yapılanma zorunluluğu ortadan kaldırılmış, diğer karşılıklı sigorta tipleri açısından TTK 104. Madde geçerliliğini korumaktadır zira karşılıklı sigortanın bir sigorta

sözleşmesi türü olmayıp, sözleşmenin uygulanış şekli olduğunu yukarıda da ifade etmiştik. Bu durumda sadece karşılıksız çek sorunu çözmek için ve bununla sınırlı faaliyet gösterecek, kanunla kurulacak ve karşılıklı sigorta özelliği gösterecek, ancak katılım esasları çerçevesiyle sınırlandırılmamış atipik bir sigorta faaliyeti ancak ve ancak Kooperatif şirket yapılanmasınca yürütülebilecektir. Kanunla kurulma ve kanunla düzenlenme çekin kamusal niteliğinin ve yukarıda izah etmeye çalıştığımız kamu güveni ve yeknesaklığın zorunlu bir unsurudur kanaatindeyiz.

b. Karşılıklı Sigorta Kolu Olarak Katılım Sigortacılığı ve Sigorta Kooperatifçiliği Uygulamaları

Sigortacılık, Avrupa ve Amerika gibi gelişmiş ülkelerde, sermaye birikimine ve bu sermayenin başka alanlara aktarılmasını sağlayan bir sektördür⁵⁴. Geniş katılım ile yaratılan artı değer başka alanlarda kullanılması, ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaktadır⁵⁵.

Ekonomileri ayakta tutan temel unsur artı değer yaratılması ve bu artı değer kullanılacağı yeni faaliyet alanları ve pazarların geliştirilmesidir. Bu sebeplerle güçlü bir ekonominin temininde etkin bir finansman piyasa aracı olarak sigorta sistemi önemli bir role sahiptir. Bu manada, doktrinde de belirtildiği üzere, ülkemiz açısından sigorta sisteminin geliştirilmesinin devlet politikası içine alınması gerekmektedir⁵⁶.

Gelişmiş ülkelerde, sigorta şirketlerinin bankalardan daha güçlü konumda ve bankaların sahibi olduğu görülmektedir. Ülkemizde ise bu durumun tam aksine, sigorta şirketleri daha çok bir banka veya bir holdingin yan kuruluşu şeklinde faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla bu durumun haksız rekabete yol açtığı ve bankaların kredi temini işlemlerinde, hayat sigortası ve diğer sigortaları satma şartı koşmasının, sigorta şirketleri açısından haksız rekabet oluşturduğu doktrinde ifade edilmektedir⁵⁷.

Katılım sigortacılığı faaliyetini düzenleyen hali hazırda bir kanun bulunmamakla birlikte ilk yasal düzenleme 20.09.2017 tarihli *Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında*

⁵⁴ ÇETİN / ÖZÜDOĞRU, 2017, s.57-70.

⁵⁵ GÜNDOĞDU, Fatma K. / ÇETİNER, Müge / EKE, Selda, “Kredili Satışlarda Kredi Riskinin Transferi, Kredi Sigortasının Ekonomik Büyümeye Etkisinin İncelenmesi Türkiye Örneği”, **Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırma Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt:3, Sayı:4, (s.779).

⁵⁶ ÇETİN / ÖZÜDOĞRU, 2017, s.57-70

⁵⁷ ÇETİN / ÖZÜDOĞRU, 2017, s.57-70

Yönetmelik' tir. Bu yönetmelik 30186 sayısı ile Resmî Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. 19.12.2020 tarihinde *Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik* kabul edilerek 31339 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmış ve 11.06.2021 tarihi itibarıyla tüm hükümleri ile yürürlük bularak 2017 tarihli yönetmeliği bütünüyle ilga etmiştir.

Mülga yönetmelikte katılım esaslarına ve fon yönetimine ilişkin yürürlükteki yeni yönetmelikle kıyaslandığında daha detaylı bilgiler verilmiş olduğuna ve mülga yönetmelikte anonim şekilde yapılanmış şirketlerin pencere sistemi ile katılım sigortacılığı faaliyeti yapabildiği süre ile sınırlandırılmış iken yeni yönetmelikte bu yasağın, TTK madde 104'ün emredici hükmüne rağmen kaldırılmış olduğunu tekrar hatırlatmak isteriz.

SONUÇ

Bu çalışmanın araştırma konusu karşılıksız çek sorununa Sigorta Hukuku perspektifinden nasıl bir çözüm bulunabilir sorusunu yanıtlamaya çalışmaktır.

Çalışmada ilk olarak karşılıksız çek sorununa ilişkin özellikle Covid – 19 salgınında çıkartılan torba yasalar ve ceza ertelemelerinin durumu anlatılmaya çalışılmış ve devamlı hale gelen ceza ve ödeme ertelemelerinin çek alacaklıları açısından ciddi mağduriyet yarattığına ve bu anlamda ekonomik faaliyetleri ile genel olarak ekonomiye zarar verdiği tespit edilmiştir. Çalışmamızda, İnfaz ertelemelerinin kısa vadede ve salt çek borçlusuna ödeme kolaylığı sağlayan düzenlemeler içerdiğinden ve sorunun Ceza Hukuku normlarından ziyade Özel Hukuk normları ile çözülebileceği, dolandırıcılık kastı ile meydana gelen suç görünümü hariç olmak üzere *borca aykırılık* hali olduğu ve uzun vadede Türk Hukuk Sisteminde yer alan *Karşılıklı Sigorta* türündeki sigortalama faaliyetinin, karşılıksız çek keşide edilmesi sorununu çözmeye konusunda etkili olabileceği ve dolayısıyla kanunla bu özelliği haiz bir sigorta sisteminin kurulması gerektiğini belirtmek isteriz.

Karşılıksız çek sorunun Türkiye gerçeğindeki temel nedeni, hukuki tanım bakımından kamu güvenine mazhar bir ödeme aracı olmasına rağmen; ekonomik kriz dönemlerinde objektif imkânsızlık, belli bir ekonomik kriz yaşanmayan dönemler açısından ise subjektif imkansızlığa dayanan borca aykırılık hali oluşturmasıdır. Özel olarak kastla eylemin gerçekleştirildiği münferit olaylar açısından ise Ceza Hukuku normları ve müeyyideleri TCK'nın amir

hükümlerinde mevcuttur. Bu sebeple karşılıksız çek sorununu çözebilmek için öncelikle sorunun nedenini ve hukuki çerçevesini doğru belirlemek gerekmektedir.

Sorunun, çek borçlusunun objektif ya da sübjektif bir imkansızlığından kaynaklanan borca aykırılık hali olduğu tespit etmiş bulunmaktayız. İkinci adım ise, taşıdığı risk türünün tespit edilmesidir. Esas itibarıyla bir çekin ibrazda karşılığının bulunmaması keşideci açısından bir ticari likitide riski; çek alacaklısı açısından vadede alacağı kavuşamama riskidir. Dolayısıyla bu risk de yine likitide riski veya piyasa riski niteliğindedir.

Bu durumda sorunun çözümünün, eylemin meydana gelmesinden önce zararı karşılayacak ve gerek sorumluluğu gerekse riski tek bir kişinin üzerinden alıp bir topluluğa dağıtacak bir sigorta sisteminde yattığını düşünmekteyiz.

Çalışmanın ikinci bölümünde, karşılıksız çek sorunu çözmek için hangi sigorta tipinin uygun olabileceği araştırılmış ve ahlaki risk kavramının önüne nasıl geçilebilir sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Karşılıksız çek sorununu çözebilmek adına kurulacak ve sadece bu soruna hasredilecek bir sigorta sistemi nasıl işleyecek ve sigorta sözleşmeleri nasıl uygulanacak sorusu üzerinde düşünce geliştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada ahlaki riski önlemek ve çekte bir ödeme aracı olarak güven sağlanması için bir karşılıklı sigorta kolu olan *Karşılıklı Sigorta* faaliyetinin en uygun yöntem olduğu görüşü vurgulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca İşleyiş ve sistemin bir yasa ile oluşturulmasını öngörmekteyiz ki bunun sebebi; yasa koyucunun, çek sistemi içerisinde yer alan bütün çek kullanıcılarının ve alacaklıların oluşturulacak sigorta sistemine, zorunlu olarak dahil etmesi ile sistemin verimlilik ve sürdürülebilirliğinin sağlanabileceğini düşünmemizdir.

KAYNAKÇA

ACAR, Serdar, **Kulüp Sigortası Protection & Indemty**, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, 2008.

ALGANTÜRK, Didem S., **Kulüp Sigortası**, Yayımlanmamış, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2000, (s.113).

AKKIR, Adem / DÖNMEZ, Emre, **Covid-19 Virüsünün Çekte İbraz Sürelerine İlişkin Mücbir Sebep Etkisi**, <https://www.mondaq.com/turkey/litigation-contracts-and-force-majeure/921208/covid-19-virsnn-ekte-304braz-srelerine-304li351kin-mcbir-sebep-etkisi> (erişim tarihi: 05.06.2020).

- AKSOY, Mehmet A., “Katılım Sigortasının Unsurları ve TTK’nın Emredici Hükümler Açısından Değerlendirilmesi”, “Katılım Finansın Ekonomi Politikası”, **I. Uluslararası Sigortacılık, Bankacılık ve Finans Sempozyumu (8 Ekim 2018)**, Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018, (s.3-8).
- AKSOY, Nazım, “İhracat Kredi Sigortası Kavramı, Hukuki Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı:1, (66-91).
- ALTINTAŞ, Kadir M., “Katılım Bankacılığı Çerçevesinde Alternatif Bir Sigorta Sistemi: Tekafül Sigorta Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt:16, Sayı:2, (s.115-142).
- ALHAN, Yunus / ULUĞ CİCİM, İlknur, “Avrupa Sözleşmesi Hukukunda Uzmanlar Grubunun Final Raporu, Bölüm V: Mali Sorumluluk Sigortası”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı: 1, (s.253).
- ATASOY, Ömer A. / KURT, Eda, “Bir Karşılıklı Sigorta Kolu Olarak Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Çek Bedelinin Katılım Sigortası ile Güvenceye Alınması”, (Hakemli Makale), **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2021, Sayı:46, (s.1-36).
- AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR Mehmet, **Sigorta Hukuku Ders Kitabı**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara, 2020, s.2.
- AYZİT, Müge, **Dünyada ve Türkiye’de Mevduat Sigorta Sistemi Uygulamaları**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi.
- BURUCUOĞLU, Göktuğ, **Kulüp Sigortası Çerçevesinde Eşyanın Zıya veya Hasarı Halinde Teminatın Kapsamı**, Yayımlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Ankara, 2019, s.26.
- ÇETİN Çiğdem / ÖZÜDOĞRU, Haşim, “Türkiye’de Sigortacılıkta Güncel Sorunlar”, **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 50, Sayı:2, (s.57-70).
- ÇETİNTÜRK, Ekrem / YILDIRIM, Zeki, “İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu”, **TBB Dergisi**, Yıl: Cilt: 25, Sayı:103, (s.27-84).

- DEMİRAL, Arif, “İhracat Kredi Sigortasının Önemi: Türkiye Örneği”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 10, Sayı: 19, ISSN: 1309-1123, (s.262-276), <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkinda/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx>, (erişim tarihi:16.04.2020).
- DEMİRCİ, Serdar, “Sigortacılıkta Yeni Bir Yaklaşım: Katılım Sigortacılığı”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl:2019, Cilt:10, Sayı:1, (s.25-39).
- DEMİRCİ, Serdar, “Sigorta Kooperatifçiliği: Türkiye Uygulaması”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl:2018, Cilt:9, Sayı:1, (s.389-418).
- GÜVEYİ, Nazmiye, “Anglo Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl:2017, Cilt:21, Sayı:1, (s.83-122).
- KARA KILIÇARSLAN, Seda, “Sübjektif İmkânsızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt:14, Sayı:150, (s.306-320).
- KARASU Rauf, “6120 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, (s.683-706).
- KENDİGELEN, Abuzer / KIRCA, İsmail, **Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Senetleri**, On İki Levha Yayınları, İstanbul.
- KUBİLAY, Huriye / ÖZKAN, Cem, “Ticari Kredi Sigortasının Hukuki Yapısı ve Güncel Sorunlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 3, (s.317-345).
- KURT, Eda, **Karşılıksız Çek Keşide Edilmesini Önlemek İçin Alınabilecek Hukuki Tedbirler ve Elektronik Çek**, On İki Levha Yayınları, 2021.
- KUTLU GÜNDOĞDU, Fatma / ÇETİNER, Müge / EKE, Selda, “Kredili Satışlarda Kredi Riskinin Transferi, Kredi Sigortasının Ekonomik Büyümeye Etkisinin İncelenmesi Türkiye Örneği”, **Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırma Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt:3, Sayı:4, (s.779).
- LAÇINBALA, Yasin / ÜNSAL, Hilmi, “Katılım Sigortacılığında (Tekafül) Pencere Sistemi’nin Değerlendirilmesi”, **Sosyoekonomi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt:27, Sayı:42, (s.181-202).
- ÖNER, Hadin M., “Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği Perspektifinde İslami Sigortacılığın Gelişimi”, **Yükselen Ekonomiler ve Politika Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt:3, Sayı:1, (s.59-71).

ÖZBİLGİN, İzzet G., “Operasyonel Risk”, www.bilisimdergisi.org/s145 (erişim tarihi: 19.08.2021).

ÖZSAĞIR, Arif, “Ekonomide Güven Faktörü”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt:6, Sayı:20, (s.46-62).

ÖZÜDOĞRU, Haşim / TAŞDELEN, Elif, “Kooperatif Sigortacılığının Sigorta Sektöründeki Yeri ”, **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt:52, Sayı:1, (s.102-112).

ÖZEN, Burak, “İradeyi Gösteren Fiillerle Kredi Açma Sözleşmesinin Kurulması ”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt:11, Sayı:145-146 (Hakemli Makale), (s.245-263).

PASLI, Ali, **Covid-19 Salgının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Süreken Çek İbrazı Mümkün Müdür?** 31.03.2020, www.ticaretkanunu.net, (erişim tarihi: 12 Nisan 2020).

REİSOĞLU, Seza, **Çek Hukuku**, Ankara, 2011, (s.37-38).

SANLI, Kerem C., “Borca Aykırı Davranış Ekonomik Açıdan Etkin Olabilir mi? Türk Hukuku Açısından Bir Değerlendirme”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Yıl:2014, Cilt:30, Sayı:3, (s.95-173).

SOYER, Güleç S., **Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu**, Yeni Çek Kanunu Hükümlerine Göre Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s.291.

ŞAHİN, Mervan, İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finans Ana Bilim Dalı, **İslami Bir Sigorta Deneyimi Olarak Tekafül, IV**. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi- Bildiriler Kitabı IV, (s.349-358).

ULUĞ CİCİM, İlknur, “Sigorta Hukuku’nda Güvence Hesabı ”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2011, Cilt:1, Sayı:1, (s.105-117).

YAZICI YANIK, Merve, **Sigorta Hukukundaki Kanuni Halefiyet Kavramı ve Hükümlerinin Değerlendirilmesi**, Yayımlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAZICIOĞLU, Emine / ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra, **Sigorta Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ders Kitapları Dizisi: 2, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2019.

YILDIRIM, Ferhat, “Sigorta Tarihine Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Kısa Bir Bakış ”, **III. Ulusal Meslek Yüksek Okulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi (28-30 Nisan 2016)**, Kongre Metni, (s.210-222).

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi Çek Bilgileri Ekim 2019; Haziran 2019; TBB Risk Merkezi İstatistikler çek bilgileri, <https://www.riskmerkezi.org.tr>, (erişim tarihi: 19.08.2021); Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Şubat 2020.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi Şubat 2020, https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2210/Cek_Bilgileri_-_Subat_2020.pdf, (erişim tarihi: 19.08.2021).

31375 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar İle Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ (Sayı:2010/2)’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (2021/1).

<https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/bilgi-bankasi/kooperatifler-hakkinda/sigorta-kooperatifleri>, (erişim tarihi: 20.08.2021).

25.03.2020 tarih ve 31079 sayılı RG.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), **Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri**, 16.04.2020.